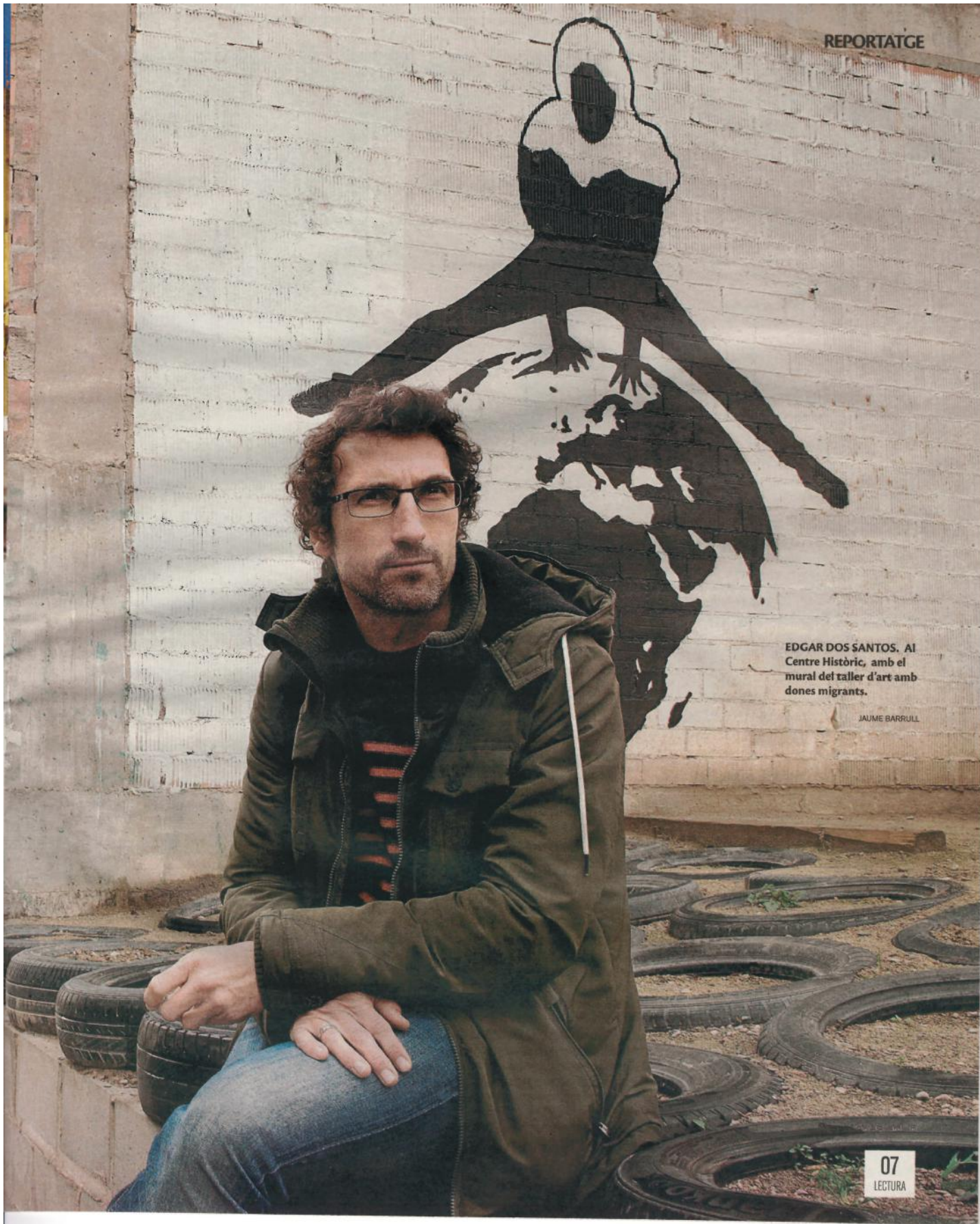

CIUTADANIA

L'art de la integració social

Hi ha moltes obres d'art que, amb més o menys encert, parlen de la integració social de les persones amb risc d'exclusió. A Lleida hi ha qui ha decidit girar la truita i cedir, als qui pateixen aquesta situació de marginalitat pública, el protagonisme del procés creatiu. Art inclusiu amb totes les seues conseqüències.

TEXT: JAUME BARRULL CASTELLVÍ

EDGAR DOS SANTOS. Al Centre Històric, amb el mural del taller d'art amb dones migrants.

JAUME BARRULL

Un cub de color blau al mig d'un carrer de Lleida, amb una vareta plantada i una petita banderola vermella al capdamunt, pica la curiositat dels transeünts. En acostar-s'hi, un text al·legòric sobre la immigració interpel·la qui el llegeix a agafar la capsa i dur-la o acostar-la a la plaça Sant Joan.

"Això ho vàrem fer l'any passat en un taller amb persones migrades, al final tots els cubs arribaven a la plaça i construïen un mural sobre la diversitat", explica Edgar dos Santos, fotògraf i professor de l'EMBA (Escola de Belles Arts) Leandre Cristòfol de Lleida, el qual va conduir el taller artístic amb persones migrades que viuen a Lleida. L'art com a procés d'integració, l'art com a mitjà per trencar estereotips, l'art com una excusa per participar activament de la societat i cridar-ne l'atenció "amb obres d'art efímeres com aquesta intervenció o més perennes, com els vinils o murals que hi ha en diferents espais del centre històric", explica la Cris Sáiz, tècnica de la regidoria de Participació Ciutadana, Drets Civils i Cooperació. "Nosaltres fa molts anys que treballem amb persones migrades, i tenim una sensibilitat especial per a les dones. En segons quins col·lectius surten poc de casa perquè sovint no treballen, i les barreres culturals i d'idioma fan que els costi d'integrar-se a la societat", explica Sáiz. "La nostra intenció no és tractar-les amb paternalisme sinó fer-les sentir que formen part de Lleida com a ciutadanes, que tenen drets i que també tenen deures". Un procés d'empoderament en el qual l'art és una activitat més.

Alba Pirla, de la regidoria per als Drets de les Persones i responsable del menjador social de la Panera, s'expressa en els mateixos termes

DENÚNCIA. Intervenció artística en tanques publicitàries de la ciutat.

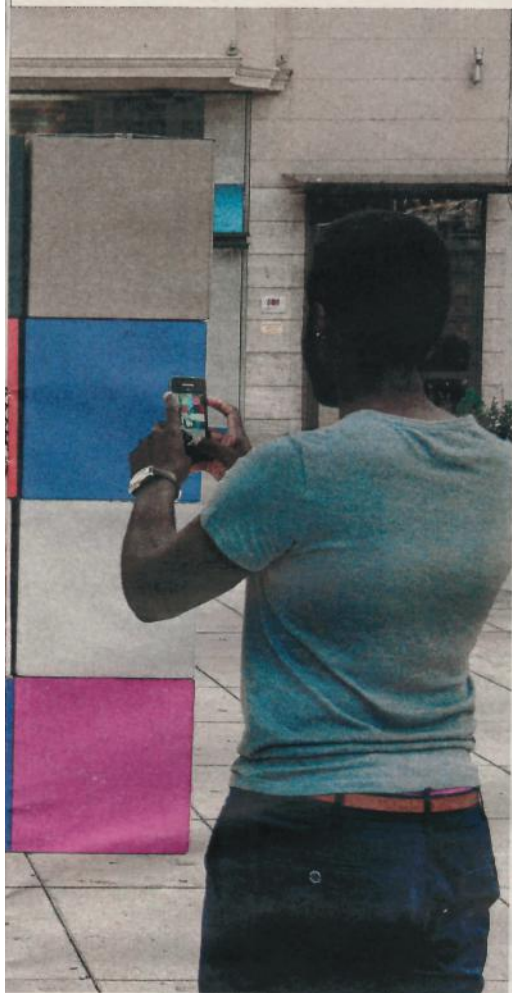

BATUCADA. El taller de percussió va participar a la rua de Carnaval.

AL CARRER. Peça efímera realitzada per persones migrades.

CUB. A través d'aquest QR es pot veure el vídeo de la intervenció dels cubs al carrer.

JORDI ECHEVARRIA

Entrevista a **Jaume Belló**

Actor, dramaturg i professor a l'Aula de Teatre de Lleida

"FER TEATRE ÉS SOCIALITZADOR"

L'Aula Municipal de Teatre sempre ha integrat amb normalitat la diversitat. Els nens i els adolescents que pateixen algun tipus de discapacitat "participen dels cursos i tallers sense més distincions que tenir present les seues habilitats". Però quan es tracta d'exclusió social no hi ha problemes físics o psíquics associats per defecte. Jaume Belló va arribar a l'Aula provinent del teatre comunitari amb col·lectius marginats socialment, i aplica tècniques artístiques que, a través del llenguatge teatral, van més enllà de l'espectacle. Els participants, doncs, fan molt més que actuar.

En quins projectes havia treballat amb col·lectius amb risc d'exclusió social?

Era tot un treball per la convivència en un projecte de treball contra els rumors que sovint envolten els immigrants. A molts ajuntaments els preocupava que corressin rumors i històries falses contra els immigrants i les polítiques socials que podien dinamitar la convivència. Vam treballar a partir del que s'anomena teatre de l'oprimit. Aquesta tècnica la va començar el brasiler Augusto Boal, neix de la pedagogia de l'oprimit de Paolo Freire i beu del teatre èpic de Bertolt Brecht. És una metodologia que treballa amb gent marginada socialment. Són processos creatius col·lectius en els quals els participants parlen de la seua realitat en lloc d'estudiar-se una obra aliena i aprendre's un paper. En els seus orígens es van adonar que hi ha col·lectius que tenen més dificultats que altres per treballar amb el llenguatge, així que es parteix d'imatges més que no pas de conceptes escrits. D'entrada les imatges són molt més potents.

Un procés d'empoderament personal i col·lectiu?

El teatre de l'oprimit va començar per donar veu a qui no en té per la seua condició de raça, gènere, procedència religiós, etc. En aquests tallers, de sobte, les persones marginades tenien canals per expressar-se, de sobte tenien veu pròpia.

També és terapèutic?

I socialitzador, pots crear personatges i parlar de tu a través de tercers. No vénen al teatre per veure una obra, vénen a l'Aula, com qualsevol altre ciutadà, per participar d'un projecte. Treballen aspectes molt personals i a poc a poc poden expressar sentiments i emocions que d'una altra manera potser queden bloquejats.

I vostè aconsegueix que s'obrin i participin, que se'l facin també seu.

A banda de la seua predisposició personal i la meua experiència, el lloc i el grup és molt important. Deu o dotze persones és el número ideal. És petit per treballar, prou gran per tenir sensació de col·lectiu, prou petit perquè tothom s'hi senti implicat però prou gran perquè no es facin silencis.

Vostès van fer un taller amb gent sense sostre a través de l'alberg municipal.

I ara estem pendent de fer-ne un altre. Aquest col·lectiu té una inestabilitat personal tan acusada que això afecta el grup des del punt de vista teatral, però forma part del taller acollir-ho i respectar-ho. Amb aquesta gent hem de dinamitzar el grup a través d'exercicis que ens permetin establir una bona comunicació. Vam decidir que el català seria la llengua vehicular. Els vaig demanar que recuperessin les paraules en català que més els havien cridat l'atenció o sobtat.

Quines eren?

En recordo dues: *tothom* i *recolzar*.

JBARRULL

quan recorda el taller de percussió que van fer en col·laboració amb l'Orfeó Lleidatà i que "va finalitzar amb una batucada que participava de la rua de carnaval. No es tractava, però, de sortir per sortir: en el cas que el grup no hagués assolit un mínim de qualitat no hagués participat a la rua perquè l'objectiu era fer-ho bé i que la gent ballés i gaudís al seu pas en lloc de mirar-ho amb un certa condescendència". L'exigència, lluny d'espantar els participants al taller, els animava i motivava perquè "els fa sentir participats d'alguna cosa especial que s'allunya de la rutina en la qual sembla que estiguin condemnats pel fet de ser persones sense llar", afegeix Pirla.

Qui també està molt contenta amb aquest tipus d'activitats és la Roser Sanjuan, responsable de l'àrea educativa del Centre d'Art la Panera. Referent de l'art contemporani a nivell europeu, des del primer dia han participat de diferents propostes que serveixen per convertir

PROCÉS. Els vinils van sortir del que les immigrants van dir i compartir als tallers.

En este momento, una neccita tener poder en tuia para sobrevivir.

AL CAMP. Taller d'art efímer al camp amb persones sense llar de Lleida.

La saleta de la Panera

"EL MENJADOR MÉS ARTÍSTIC"

L'art no és una prioritat material, però "col·laborar amb projectes artístics et fa sentir participat d'alguna cosa que transcendeix la quotidianitat, i això és molt important en el procés d'empoderament de les persones que viuen situacions socialment vulnerables", explica l'Alba Pirla, responsable del menjador social de la Panera. Ella és una de les impulsores, juntament amb el Centre d'Art la Panera i l'Escola Municipal de Belles Arts, de la Saleta. "Aquest projecte pretén acostar els usuaris del menjador social a l'art a través d'exposar-hi el resultat dels diferents projectes que tirem endavant amb aquests col·lectius", diu la Roser Sanjuan, tècnica del Centre d'Art. La Saleta es va inaugurar amb el resultat del taller que es va dur a terme a través de la Regidoria de Cooperació Internacional amb dones migrades, i per als propers mesos s'hi exposarà el resultat del projecte de fotografia "Sota la Seu Vella" –vegeu el darrer desglossat–. Els participants dels diferents tallers que s'han gestionat a través d'aquesta relació a tres bandes sempre acaben molt contents i amb ganes de continuar o fer-ne un altre. L'art, sigui el teatre, la fotografia o la música, és una eina molt poderosa per expressar-se. "El fet que els resultats s'exposin en espais com el menjador de la Panera és important per a nosaltres, acostar móns que semblaven incompatibles", explica Pirla.

PROGRÉS. Les models dels vinils són les mateixes participants.

Tots els vinils del taller amb dones migrades són fruit d'un procés col·lectiu

l'art en un mètode d'integració social. A mitjans de febrer, juntament amb l'EMBA, van organitzar un taller de fabricació de mobles gestionat pel col·lectiu Makea tu Vida amb persones que viuen en pisos d'acollida de l'ajuntament i alumnes de l'escola. Format per professionals del disseny i l'arquitectura, Makea tu Vida proposa la reutilització d'allò que teòricament és inservible i comparteixen idees i instruccions per fer mobles a partir d'objectes teòricament destinats a l'oblit. Rafa Millán és camioner de professió i fa tant temps que no té feina que ja no tenia ingressos per pagar-se un pis, participa del taller i "m'agrada perquè veig que moltes coses a les quals no donem importància poden tenir una segona vida. És una mica com ens podem sentir nosaltres, que tenim necessitat de tenir accés a noves oportunitats per poder treballar i ser autònoms i tenir casa com tothom". Com una metàfora esperançadora de la seua pròpia vida, el taller serveix per mesclar realitats i compartir diferents punts de vista. Perquè el resultat és important, però no deixa de ser la conseqüència d'un procés.

En el cas del taller d'art amb dones immigrants dinamitzat per Edgar dos Santos, "el que volíem era canalitzar uns sentiments, una manera de veure el món a través de les dones migrades, compartir les seues inquietuds amb la resta de la societat", explica Cris Sáiz. "Era un

JUNTS. Usuaris de la Panera i alumnes de BBAA en un taller de mobles.

procés lent", reconeix dos Santos, "però molt enriquidor perquè el resultat final no és la visió d'un artista conscienciat, sinó el fruit d'un procés participatiu en el qual bolcàvem conceptes i idees, sentiments i perspectives de futur. Les dones parlaven d'idees que les afectaven, i dels conceptes en feien dibuixos bàsics que d'alguna manera poguessin transmetre el que volien. Finalment arribàvem a consensuar propostes artístiques i jo en feia el disseny final sense modificar-ne ni una coma".

Les arts plàstiques no són una de les aficions amb més adeptes en la nostra societat i, generalment, són considerades una necessitat molt secundària i fins i tot elitista. Plantejar tallers de producció artística amb gent que es troben en situació d'exclusió social pot sobtar, però és una activitat molt interessant que tothom valora molt positivament. "En alguns casos es tracta de visualitzar una problemàtica, fer-la evident al carrer i interpellar d'alguna manera la gent; d'altres vegades el taller

PROTAGONISME. Dorel Mortila participa al taller de fotografia. Títol 'Sota la Seu Vella' -vegeu desglossat- juntament amb alumnes de BBAA.